

Ali Paşa

Erdoğan TOKMAKÇIOĞLU

Ali Paşa'ya ilk kez yıllar önce bir ezgide, ağıt biçiminde yazılmış bir türkünün sözlerinde rastladım... Söz konusu türküye bir tür "ezgili belge" gözüyle bakılabilir diye düşündüm...

Ali Paşa herhâlde, Ne herhâldesi, yüzde yüz bir Osmanlı paşasıydı. Gelgelelim, sayıları hayli fazla olan ya ünlü ya da ünlüce Osmanlı paşasından hangisiydi?

Kim bilir?..

Acaba ne zaman yaşamıştı?..

Osmanlı paşalarının hilat denilen kürklerden giyip başlarına sarık sardıkları dönemde yaşamış olabilir... Olabilirdi, çünkü ezgili belgenin bir yerinde şöyle denilmişti:

"Ali Paşa giyer kürkü

Üçü sansar, biri tilki"...

Ali Paşa'nın giydiği dört kürkten biri olan tilki kürkünün öyle sıradan bir kürk olduğu sanılmasın... Çok büyük bir olasılıkla Sibiry'a'da yaşayan sırtı kahverengi, karnı beyaz, siyah kaba kuyruklu tilkilerin postundan yapılmış "karsak kürk"tü... Sağladığı önemli bir başarı nedeniyle padişah onu bu çok değerli armağanı hilat olarak vermişti herhâlde ona...

Ali Paşa, anlaşılan öteki paşalar gibi elbette ata biniyordu... Ezgili belge bunu açıkça ortaya koyuyor:

"Üç atı var, biri binek

Arkadaşlar kalkın gidek"...

Atlar, gene büyük olasılıkla Arap atlarıydı... Bir Osmanlı paşasının sıradan atlara binmesi beklenemez ki?..

Taşdığı rütbe paşalık, miralaydan, yani günümüzdeki albaydan bir üst rütbeydi... Yani ya mirliva ya ferik ya birinci ferikti... Belki de müşirdi... Vezaret alıp vezir rütbesine de yükselmiş olabilir...

Ali Paşa'nın Osmanlıların kuruluş yıllarındaki ilk paşalardan olması çok uzak bir olasılıktı... Zaten lise tarih kitaplarında akıllarda kalabilecek, kendisi için ağıt yakılabilecek bir Ali Paşa da yoktu...

Eldeki ezgili belgede yüzbaşılara "Darılmayın yüzbaşılar" diye seslenilmesi, Ali Paşa'nın sivil değil asker kökenli olduğunun kanıtıdır... Osmanlılarda sivil kökenli çok sayıda paşa olduğunu unutmamak gerek...

Paşa, Yeniçeri Ocağı'nda yetiştiyse sırasıyla yeniçeri efendisi, başçavuş, büyük haseki, samsoncubaşı, kul kethüdası, yeniçeri ağası rütbelerini taşımış bir zabitan yani subay olarak terfi etmiş ise, çorbacı, vekilharç, bayraktar, sakabaşı olduktan sonra paşalığa yükselmişti...

Kitaplar böyle yazıyor... Kitaplar şöyle de yazıyor:

Ali Paşa, eğer Yeniçeri Ocağında değil de Sipahi Ocağında yetiştiyse, sırasıyla başkâhya, başçavuş, bölükbaşı ve sipahi ağası rütbelerini taşımış, en sonunda da paşa olmuştu...

Ezgili belgedeki Ali Paşa'nın çözümlenmesinde olasılıklar bitmiyor...

Ali Paşa belki de ne Yeniçeri ne de Sipahi Ocaklarından yetişmemiş, ocaklara ilişkin hiçbir rütbe taşımamış, paşalık ona padişah tarafından bir ödüllendirme, bir ihsan olarak verilmişti. Belki de çok daha ileriki yıllarda yaşam sürmüş, askerlik öğrenimi görüp Mekteb-i Harbiyeyi bitirmiş, orduya katılarak mülazımısâni, mülazımievvel, yüzbaşı, sol kolağası, sağ kolağası, alay emini, binbaşı, kaymakam, miralay ve derken paşa rütbesine yükselmişti Ali Paşa...

Ali Paşa'nın bıyıklarının ve sakallarının olmamasına şaşmamak gerek... Bıyıksız, sakalsız, bir Osmanlı paşası düşünülebilir mi?.. Onun bıyıkları acaba nasıldı?..

Burma bıyık mı? Pos bıyık mı? Pala bıyık mı? Badem bıyık mı? Karanfil bıyık mı? Enveriye bıyık mı? Kırpık bıyık mı? Pis bıyık mı? Sıçan kuyruğu bıyık mı? Bektaşî bıyığı mı? Kaytan bıyık mı?

Nasıl bıyıktı Ali Paşa'nınkiler?..

Bilinmiyor...

Bilinmiyor...

Eldeki ezgili belgede bu konuyu aydınlatabilecek en ufak bir ipucu yok...

Ali Paşa'nın sakalının da ne biçim olduğu belli değil...

Top sakal mı? Kaba sakal mı? Keçi sakal mı? Kirli sakal mı? Frenk sakalı mı?

Bilinmiyor...

Bilinemiyor...

Akla elbette madalyalar da geliyor... Tüm paşaların göğüslerini sıram sıram süsleyen madalyalar, nişanlar... Her Osmanlı paşası gibi onun da bir dolu madalyası, nişanı vardı kuşkusuz... Osmanlı'da madalya, nişan say say zor biter... Acaba Ali Paşa'nunkiler hangileriydi? Şunlardan hangisiydi örneğin: Ferahi? Sikke-i cedit? Vak'a-i Mısriyye? Tanzimat-ı Hayriye? Silistre? Tarz-ı cedit? Sivastopol? Evlad-ı şühedâ?..

Bıyıkları, sakalı gibi madalyalarıyla da ilgili bilgi yok paşanın... Kim bilir, belki de ölümünün ardından, belli bir zaman sonra satılmışlardır Kapalıçarşı'daki bir antikacıya?..

Ancak, Ali Paşa'yı kendisinden küçük rütbelilerin sevip saydıkları ezgili belgeden çok belirgin bir biçimde ortaya çıkıyor...

Ne deniliyor o belgede?

“Karavanaya vurdular

Yüzbaşılar darıldılar

Darılmayın yüzbaşılar

Ali Paşa'yı vurdular”...

Belgede, şu da deniliyor:

“Üç atı var, biri binek

Arkadaşlar kalkın gidek

Ali Paşa'yı vurdular

Yavrusuna haber edek”...

Ali Paşa'yla ilgili karanlıkta kalmış noktalar bir bir akla gelmeyi sürdürüyor...

Paşayı kim, neden vurdu?

Neyle vurdu?

Nerede vurdu?

İşte akla gelen ama kanıtlanamayan yanıtlardan birkaçı:

Ali Paşa bir tuzağa kurban gitti!..

Onu çekemeyenler tarafından öldürüldü!..

Eşkiya izlerken vurulup can verdi!..

Küffara karşı girişilmiş bir çatışmada alınına bir kurşun yiyerek şehit düştü!..

Osmanlıda her on beş yirmi yılda bir mutlaka çıkan herhangi bir ayaklanmayı bastırmaya çalışırken katledildi!..

Altıpatlar bir tabancayla vuruldu!..

Piştovla vuruldu!..

Rovellerle vuruldu!..

Koltla vuruldu!..

Mavzerle vuruldu!..

Çakmaklı tüfekle vuruldu!..

Pistonlu tüfekle vuruldu!..

Karabinayla vuruldu!..

Ama, hepsi bir olasılık, bir tahmin ...

Peki, Ali Paşa'nın ölmeden önce ağzından dökülenler neydi, neler söyledi son sözlerinde?.. Bu konuda da tahminden öte gidilemiyor ve ortaya bir dizi yanıtız soru çıkıyor...

Kelimeişahadet mi getirdi?

“Yandım Allah!”, “Of anam!” mı dedi?

“Konaklar yaptırdım döşetemedim, iki köy bir oldu baş edemedim!” diye mi mırıldandı?

“Hendeğin üstünden hoplayamadım, cephanem döküldü toplayamadım!” diyerek vuruluşuna, vurulup ölüşüne özür mü aradı?

“Atımın da terkisinden bilmişler, beni öldürmeye karar vermişler!” diyerek, sırtından vurulduğunu mu ima etmeye çalıştı?

İşte böylesine soruların hepsi yanıtız ... Bu arada şu soru da yanıtız:

Ali Paşa'nın hemen tüm Osmanlı paşaları gibi bir lakabı var mıydı; varsa neydi? Nasıl anılıyordu Ali Paşa öteki Ali paşalardan ayırt edilmek için?

Çetekıran Ali Paşa diye mi?

Amanvermez Ali Paşa diye mi?

Yufkayürek Ali Paşa diye mi?

Namluucu Ali Paşa diye mi?

Belli değil ...

Ali Paşa'dan acaba geriye ne kaldı, neler kaldı?

Paşa'nın parasının, pulunun, malının, mülkünün nicelik ve niteliği de pek bilinmiyor... Kürkleri ve atları dışında ...

Kaç kese altını vardı?

Gümüş ya da altın işlemeli miydi atlarının üzenleri, eyerleri?

Nerde oturuyordu?

Konakta mı? Köşkte mi? Yalıda mı?

Haremde kaç kadın yaşıyordu?

Sudan kökenli kara derili bir harem ağası var mıydı?

Ezgili belgede bu konularda da herhangi bir ipucu yok... Yok, ama aynı belgeden paşanın ekip biçilen topraklarının olduğu ve arpa yetiştirdiği, soğuk pınar suyundan hoşlandığı, gördüğü son rüyayı hayra yormadığı, kendi ağzından dedikleriyle ortaya çıkıyor:

“Arpa ektim, biçemedim

Bir düşün gördüm, seçemedim

Alışmışım soğuk suya

Issı sular içemedim”...

Paşa'nın haremdeki kadınlara gelince...

Bu konu, tüm Osmanlı haremeleri gibi kopkoyu bir karanlık ve neredeyse tam bir bilinmezlik içindeydi... Tüm ötekiler gibi paşanın harem de ancak hayal edilebilir, abartılı yalanlar, uçtaki söylemler sanki gerçekmişesine yıllardır tüm Batılıların yaptığı gibi ortaya atılabilirdi...

Yani, denilebilirdi ki...

Ali Paşa'nın bir düzine cariyesi, dört karısı vardı!

Karılarının adları Dilaşup, Emetullah, Gülbeyaz ve Şayeste; cariyelerinki ise Açıtgül, Cennethüma, Gevherhan, Gülbahar, Mihrimah, Nurbânû, Şahinur, Nazperver, Mahfiruz, Hümaşah, Gülaçtı ve Şekerpare'ydi... denilebilirdi!

Tabi denilebilirdi; ne var ki denilirse sunturlu bir yalan söylenmiş olurdu!..

Ezgili belgeden Ali Paşa'nın büyük bir olasılıkla, erkek mi kız mı olduğu belirsiz tek bir çocuğu olduğu ortaya çıkıyor...

Nitekim, bu konuda belgede söylenen şudur:

“Arkadaşlar kalkın gidek

Ali Paşa'yı vurdular

Yavrusuna haber edek”...

Ali Paşa'nın elbette huyu suyu da merak kapsamına alınabilir...

Merhametli miydi?

Yoksa gaddar, acımasız yaradılışlı biri miydi?
Kimin arabasına bindiyse onun düdüğünü mü çalardı?
Bildiğini mi okurdu?
Gözünü budaktan, sözünü dudaktan esirgemez miydi?
Yalancı mıydı?
Doğrucu Davut muydu?
Saçı bitmemiş yetimin hakkını yer miydi?
Fakir fukara babası mıydı?
Şarkıdan, türküden, şiirden, çalgıdan, çengiden hoşlanır mıydi?
Beş vakit namazında mıydı?
Güzel giyinmeyi sever miydi?
Sakallarına gülyağı sürer miydi?
İçki içer miydi? İçerse açıkça mı, yoksa gizli gizli mi içerdi?
Yemek yerken ağzını şaplatır mıydı, yoksa sofrada adabını çok iyi mi bilirdi?
Kaşık bıçak kullanır mıydı, tam tersi yemeği elle mi yerdi?
Ali Paşa düğünlerde derneklerde kalkıp orta yerde çiftetelli oynar, halay çeker, horon teper, göbek atar, parmak şaklatır; yoksa Frenkler gibi, küffar gibi dans mı ederdi?
Sahi, Ali Paşa acaba hayatında bir kadınla hiç dans etmiş miydi?
Konuşması nasıldı?
Düzgün ve etkileyici miydi?
Peltek olmasın?
Belki de “s”leri, “ş”leri tıslayarak söylüyordu?
Dahası, kekeme miydi?
Konuşurken takılıp belki yüzü kıpkırmızı, hatta mosmor mu oluyordu?
Nasıl bir görüntüsü vardı Ali Paşa'nın?
Kısa boylu mu?
Şişman, tıknaz mı?
Uzun boylu mu?
Enine boyuna, iri yarı, “yedi karış gelirdi omzunun eni” dedikleri gibi biri miydi?

Yakışıklı mıydı?

Çirkinin teki miydi?

Güleç yüzlü müydü?

Asık suratlı mıydı?

Ne var ki tüm böylesi sorular da öteki birçok soru gibi yanıtız kalmaya hükümlü!..

Elde ezgili belgeden başka bir belge, bir kanıt yok ki!..

Tek bir belge: “Ali Paşa Ağıtı”!..

İyi, hoş da acaba o belgede dile getirilenler gerçek mi?

Yoksa bir düş, bir hayal ürünü mü?

Yoksa ağıt yakanın bir kurgusu mu?

Hay Allah!..

Yoksa Ali Paşa ... şu Ali Paşa ...

Arpa ekip biçemeyen ...

Bir düş görüp seçemeyen ...

Soğuk sular içmeye alışmış ...

Issı sular içemeyen ...

Biri binek, üç atı olan ...

Tek evlat sahibi ...

Gizemli bir biçimde vurulan ...

Malı mülkü harap olan ...

Dört kürkünden üçü sansar, biri tilki olan ...

Vuruluşuna yüzbaşılının darıldıkları Ali Paşa ...

Gerçekten yaşadı mı?

Yaşamadı mı?

Var mıydı Ali Paşa diye biri?

Yok muydu?

Kim bilir?

Belki ...

Belki ...